

توانمندسازی معلمان

روند تحولات در دنیای امروز اصلاحات آموزشی را اجتناب‌ناپذیر ساخته و آن را به ضرورتی جهانی تبدیل کرده است. از چین تا آمریکا، از انگلستان تا کشورهای حوزه خلیج فارس و آسیای میانه، از برزیل تا اقیانوسیه و استرالیا، از آفریقای جنوبی تا آمریکای لاتین، از هند تا ژاپن، همه‌جا شوق تغییر و آهنگ تحول در آموزش دیده می‌شود. در این میان، بیشترین توجه برنامه‌های اصلاحات آموزشی به توانمندسازی معلم و غنی‌سازی فرایند آموزش و یادگیری - بخوانید معلمی - است. توجه به ارتباط مدرسه و جامعه و برقراری تعامل اثربخش میان آموزش مدرسه‌ای با زندگی اجتماعی، مأموریت اصلی اغلب برنامه‌های اصلاحات آموزشی کشورهای جهان است. پژوهش‌های آموزشی برای اصلاحات، بیش از برنامه‌های

دکتر محمدرضا سرکارآرانی
استاد دانشگاه‌های ایران و ژاپن

معلمان نیاز دارد. در این برنامه، لازم است به ویژه برای مواجهه با کمبود نگران‌کنندهٔ معلمان با کیفیت، پشتیبانی زیربنایی و فکری از تربیت‌معلم، تدوین گواهی‌نامهٔ ملی معلمی، توزیع کیفی معلمان در همه‌جا و همهٔ دوره‌های آموزشی، بهسازی آموزش مدرسه‌ای و دانشگاهی و تقویت دانشگاه‌هایی که در این مسیر می‌توانند به تربیت‌معلم کمک فکری کنند، تمهیدات راهبردی اندیشیده شود.

آیندهٔ ملت‌ها به توانایی نظام آموزشی، توانمندی معلمان و طراحی آموزش اثربخش فرزندان آن‌ها بستگی دارد. برنامه‌های راهبردی اصلاحات آموزشی با رویکرد بهبود مستمر، به صراحت دولت‌ها و نهادهای مدنی را به یاری می‌طلبند تا برای «آیندهٔ کشور» اولویت نخست خود را «بهسازی آموزش» و «توانمندسازی» معلم قرار دهند.

گزارش‌های یونسکو و سایر دفترهای تعلیم و تربیت در سطح جهانی، از برنامه‌های بهبود و تحول برنامه‌های درسی و توانمندسازی معلم در حوزهٔ خلیج‌فارس هم آموخته است.^۱ گزارش یونسکو در زمینهٔ توسعهٔ برنامه‌های درسی کشورهای حوزهٔ خلیج‌فارس مباحث عمیقی را مطرح می‌کند.^۲

دنیا پرشتاب امروز آینده‌ای پرتلاطم و گریزان از راهکارهای مدیریت تغییر را پیش روی ما قرار می‌دهد. گسترش مرزهای دانش و اندیشه در مسائل آموزش و پرورش و آموزش عالی، بر نیاز به بررسی و تجزیه و تحلیل تجربه‌های بین‌المللی افزوده است. در این میان، جست‌وجوی الگوهای اثربخش، کم‌هزینه، قابل استمرار، امیدآفرین و مبتنی بر ابزارهای بسط گفت‌وگو، مشارکتی و مسئولانه، برای بهسازی مستمر آموزش و توانمندسازی معلم حیاتی است.

درسی به معلم و فرایند تعامل او با دانش‌آموزان توجه دارند. تکاپوی جهانی برای دستیابی به برنامه‌های راهبردی و اثربخش به‌منظور نوسازی و تحول نظام‌های آموزشی، از طریق تأسیس مدرسه‌هایی است که با ترویج و غنی‌سازی یادگیری - نه صرفاً آموزش - به آدمی کمک کنند تا یاد بگیرد و بخشی از فرایند حیات‌بخش هستی باشد.

این توجه در برنامه‌های راهبردی وزارتخانه‌ها و بخش‌های (دپارتمان‌های) آموزشی در کشورهای جهان طبیعی است، ولی با پایان گرفتن قرن بیستم، ترویج توجه به معلم و معلمی در برنامه‌های راهبردی امنیت ملی کشورها اهمیت ویژه‌ای یافته است.

تکاپوی جهانی برای آموزش دست‌کم ناظر بر آیندهٔ علمی و فناوری‌های ناشی از آن تا ربع اول قرن بیست‌ویکم نیز هست و غالباً به دانش‌ها و مهارت‌هایی توجه دارد که «کانون هویت ملی» را می‌سازند. برنامه‌های آموزشی و درسی از یک‌سو و معلم از سوی دیگر، در تبیین و ایجاد این‌گونه از هویت ملی تأثیرگذارند. مرزهای جدید دانش، کودکان ناآرام، سرعت و هیجان بازی‌های الکترونیکی و فیلم، نسل‌های پرشتاب، نیازها و رازهای تازه، تحکم و تسلط فناوری‌های نرم، پیچیده و فرهنگساز، همه و همه نیاز به برنامه‌های تربیتی غنی، معلم توانمند و «هویت‌ساز»، و فرایند آموزش و یادگیری غنی را برای هر ملتی بیش از پیش آشکار می‌سازند. تحولات شتابان جهان امروز مسائل فرهنگی بسیاری را برابر انسان قرار می‌دهد و بر فشارهای اجتماعی برای مسطح کردن سازمان‌ها (سازمان‌های تخت و دور از سلسله‌مراتب سازمانی و اقتدار رسمی) می‌افزاید. در این شرایط، توانمندسازی معلم و بهسازی معلمی به توجه بیشتری نیاز دارد.

از منظر منافع ملی (اعم از منافع حفظ بقا، حیاتی و مهم) تعلیم و تربیت و معلم جزو منافع سطح اول (منابع حفظ بقا) هستند؛ منافعی که دسته‌ها و سطح‌های بعدی منافع در خدمت آن‌ها قرار دارند و گاه به نفع آن‌ها تعدیل می‌شوند. فراتر از این، برنامه‌های آموزشی به مثابهٔ راهبردی برای حفظ امنیت ملی مطرح می‌شوند.

به نظر می‌رسد جهان امروز بیش از پیش به توجه دولت‌ها و ملت‌ها به ارائهٔ طرح ملی بهسازی آموزش و توانمندسازی

پی‌نوشت‌ها

1. Sarkar Arani, M.R. (2004). Policy of Education for the 21 st Century in Development and Developing Countries: Focus on Japan and Persian Gulf Region, Journal of International Cooperation Studies, 11(3), pp. 101-130.

2. Final Report of the Muscat Seminar on the Management of Curriculum Adaptation for Curriculum Specialist in the Persian Gulf Region, IBE and the Oman National Curriculum for UNESCO, Muscat, Oman, 17-21 February 2001.